

Назаренко В. С.
Студентка МП-1, НаУКМА
Долінський Л. Б.
Професор кафедри фінансів, НаУКМА

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ НА РИНКУ ДЕРЖАВНИХ БОРГОВИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Ефективне функціонування та розвиток вітчизняної економіки потребує формування дієвого механізму управління державними борговими запозиченнями з використанням сучасних методів та нових фінансових інструментів. Комерційні банки відіграють значну роль в формуванні відповідного механізму.

Фінансовий ринок можна умовно поділити на ринок кредитування та ринок цінних паперів, у складі якого окремо виділяють ринок боргових цінних паперів. Якщо роль банків на ринку кредитів є безумовно ключовою, то їх місце на ринку цінних паперів зазвичай досліджувалось фрагментарно, з урахування певних окремих ролей. Особливо характерним це є для дослідження місця комерційних банків на ринку боргових цінних паперів, де вони зазвичай виступають в ролі інвесторів.

Відповідно до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» статті 3 боргові цінні папери – це «цінні папери, що посвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента сплатити у визначений строк кошти відповідно до зобов'язання» [2].

Класифікація боргових цінних паперів є різноманітною та містить багато видів інструментів з відмінними характеристиками. Наприклад, за змістом вони поділяються на облігації підприємств, місцевих позик, державні облігації та казначейські зобов'язання України, ощадні та депозитні сертифікати банків, векселі та облігації міжнародних фінансових установ. Класифікація боргових цінних паперів за ознаками представлена у таблиці 1.

В Україні основними державними борговими цінними паперами, що випускаються урядом, є наступні:

1. облігації внутрішньої державної позики;
2. облігації зовнішньої державної позики;
3. казначейські зобов'язання.

Важливу роль для розвитку ринкової економіки відіграють інвестиції. Вони формують виробничий потенціал суб'єктів господарювання та в цілому країни завдяки використанню новітніх досягнень науки та техніки. Водночас інвестиції окреслюють конкурентні позиції підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Таблиця 1. Класифікація боргових цінних паперів за ознаками

Ознака	Види
За змістом	- облігації підприємств та місцевих позик; - державні облігації та казначейські зобов'язання; - ощадні та депозитні сертифікати банків; - векселі; - заставні та іпотечні облігації; - облігації міжнародних фінансових установ.
За строком погашення	- довгострокові (строк обігу – понад п'ять років); - середньострокові (від одного до п'яти років); - короткострокові (до одного року).
За способом виплати доходу	- відсоткові (передбачається виплата відсоткових доходів або відсоткова ставка дорівнює нулю); - дисконтні (розміщуються за ціною, яка нижча від їх номінальної).
За способом погашення	- звичайні; - цільові (погашення за рахунок надання послуг чи передачі товару відповідно до вимог проспекту).

Джерело: на основі даних [4], [6]

Актуальним питанням для вітчизняної економіки України залишається активізація інвестиційної діяльності банків на фондовому ринку. У сучасних умовах основними банківськими інвестиційними цілями залишаються вкладення у високодохідні папери з мінімальними ризиками, інтерес до корпоративних цінних паперів з метою отримання контролю над окремими суб'єктами господарювання тощо. Однак найбільшу частину інвестиційного портфелю комерційних банків України складають державні боргові цінні папери, а саме ОВДП.

Банківські інвестиції втілюють істотні характеристики інвестицій загалом, однак мають власні специфічні форми прояву. Таким чином визначення банківських інвестицій є багатогранним. У вузькому розумінні за А. В. Черепом та О. Ф. Андросовою банківські інвестиції – це фінансові вкладення в цінні папери з метою отримання прибутку та терміном погашення понад один рік. Водночас інші автори тлумачать відповідне поняття як «всі напрямки розміщення ресурсів комерційного банку, а також операції з розміщення грошових коштів на певний термін з метою набуття доходу» [7, с. 191].

Фінансова інвестиційна діяльність банків України регламентується чиним законодавством країни та нормами Національного банку. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» статті 47 та Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні банки не мають права займатися інвестиційною діяльністю без письмового дозволу НБУ (окрім випадків, якщо

інвестиція в будь-яку установу не перебільшує 5% регулятивного капіталу банку або вкладення коштів здійснюється в юридичну особу, яка займається виключно наданням фінансових послуг).

Згідно з статтею 50 цього Закону пряма чи опосередкована участь банку в капіталі будь-якої юридичної особи не може бути більшою 15% капіталу банку. Водночас сукупні інвестиції банку не повинні перевищувати 60% розміру його капіталу. Дані обмеження значно впливають на спроможності банківської установи, оскільки не дають можливості вкладати інвестиції у великі проєкти [1].

Виділяють дві основні форми вкладень комерційних банків – реальні та фінансові інвестиції. Реальні інвестиції є прямим фінансуванням інвестиційних проєктів та включають інвестиції у власну чи інші види діяльності за рахунок банківських коштів чи кредитних ресурсів. Інвестування за кошти банків спрямовується на створення підприємств чи участі в їхній діяльності. Крім цього, до інструментів банківського інвестування входять довгострокові інвестиційні кредити, лізингові та іпотечні кредити. На противагу, фінансові інвестиції пов'язані безпосередньо з ринком цінних паперів. Серед фінансових інструментів, якими можуть оперувати банки на фондовому ринку, виділяють акції, облігації, іпотечні цінні папери та операції РЕПО.

Комерційні банки безперечно домінують на ринку боргових цінних паперів. По-перше, причиною цього є наявність у банків достатнього обсягу коштів для інвестування в цінні папери коштів. По-друге, боргові цінні папери є однією з форм зберігання активів комерційних банків та способом забезпечити залучені фінансові вкладення клієнтів від знецінення (інфляції). Крім цього, боргові цінні папери більш задовольняють вимоги банків щодо рівня ризику, тоді як ринок акцій є доволі спекулятивним [3, с. 67].

Найбільш поширеним фінансовим інструментом банківського інвестування в Україні є облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Крім ОВДП, популярними є депозитні (ощадні) сертифікати НБУ, що посвідчують розміщення банківських коштів в НБУ та право на отримання внесеної суми разом з відсотками після закінчення встановленого терміну. Відповідні цінні папери використовуються для регулювання ліквідності банківської системи в Україні. Депозитні сертифікати НБУ є інструментом «швидкого» регулювання ліквідності банківської сфери, адже вони розміщуються НБУ майже щодня. Водночас первинне розміщення короткострокових облігацій внутрішньої державної позики проводиться на аукціонах лише раз у тиждень Міністерством фінансів в Україні, тому вони значно менше використовуються для регулювання ліквідності. Аналогом відповідних цінних паперів, які використовуються з метою підтримки необхідного рівня ліквідності банківської системи, в інших країнах, наприклад США, є казначейські векселі [3, с. 68-69].

В розвинених країнах значну роль грає вкладення коштів в корпоративні цінні папери, оскільки через купівлю-продаж акцій відбувається пряме інвестування в економіку держав. Однак в Україні відповідний сегмент ринку знаходиться на зародковому етапі, тому акції багатьох підприємств є ризикованими для інвестування. Попит з боку банків на дані цінні папери є незначним, адже котирування акцій з великою вірогідністю не відповідає дійсному фінансовому стану емітента. Таким чином банки не можуть інвестувати в корпоративні цінні папери, проводити спекулятивні операції з ними чи купувати для отримання контролю над емітентом (суб'єктом господарської діяльності). Важливим аналогом для розвитку ринку корпоративних цінних паперів в Україні може бути корпоративна облігація, адже вона є більш надійним фінансовим інструментом для інвестора [5, с. 22].

На ринку корпоративних облігацій комерційні банки України відіграють роль інвесторів, емітентів та посередників. Таким чином банки займаються організацією емісії та інвестують в реальний сектор. Водночас на ринку векселів банки забезпечують їхнє авалування та врахування.

Додатковий фінансовий інструмент, який використовується для підтримки оптимальної складової інвестиційного портфеля, - операції РЕПО. Ці операції складаються з купівлі та продажу цінних паперів. Після купівлі банк зобов'язується продати цінні папери назад підприємству за зазначеною ціною в обумовлений строк. Підприємство бере кредит під заставу акцій чи облігацій, водночас банк має можливість управляти пакетом відповідних цінних паперів та одержувати прибуток від цього. Після закінчення строку юридична особа гасить кредит та повертає цінні папери. Варто зазначити, що операції РЕПО в Україні здійснюються лише під заставу з облігаціями, оскільки вони є більш надійними, та має обмежене коло емітентів [5, с. 22].

Отже, цінні папери відіграють важливу роль у веденні боргової політики України та багатьох інших країн, особливо в банківській сфері. Банківські інвестиції включають всі напрямки розміщення ресурсів банку, включаючи фінансові вкладення в цінні папери. За формою вкладення коштів вони поділяються на реальні (пряме фінансування інвестиційних проєктів) та фінансові (вкладення в цінні папери) інвестиції.

В Україні популярними є облігації внутрішньої державної позики та депозитні сертифікати НБУ, які відіграють важливу роль в регулюванні ліквідності банківської системи. Водночас активність українських комерційних банків на ринку корпоративних цінних паперів, особливо акцій, є доволі низькою через високий рівень ризику щодо інвестування. Операції РЕПО є важливим інструментом для підтримки оптимальної структури банківського інвестиційного портфелю. В Україні відповідні операції здійснюються лише з облігаціями.

Використані джерела:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III.
2. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» // Відомості Верховної Ради України. -2006. - № 3480-IV.
3. Афоніна Є. В. Місце банків на ринку боргових цінних паперів. Інвестиції: практика та досвід, 2010, 24: 66-69.
4. Каралюс О. М. Облігації підприємств: їх суть та класифікація. проблеми і перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і контролю діяльності підприємств в умовах глобалізаційних трансформацій, 2013, 254.
5. Кльоба Л. Г. Банківська інвестиційна діяльність на ринку цінних паперів. Економіка та держава, 2016, 6: 20-24.
6. Петренко І. П. Видова систематизація боргових цінних паперів. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». URL: <https://sworld.education/simpoz7/13.pdf>.
7. Череп А. В., Андросова О. Ф. "Банківські операції: Навч. посібник." К.: Кондор. 2008, 410 с.

Насаченко М. Ю.
Аспірантка 3 р. н., НаУКМА

ОЦІНЮВАННЯ РЕЖИМІВ ВОЛАТИЛЬНОСТІ ІНФЛЯЦІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ В УКРАЇНІ ЗА ДОПОМОГОЮ МАРКІВСЬКОЇ МОДЕЛІ З ПЕРЕМИКАЧАМИ

Цінова стабільність є пріоритетною ціллю для більшості центральних банків світу, оскільки з одного боку, висока та волатильна інфляція спричиняє зниження доходів та зумовлює знецінення заощаджень населення, з іншого — цінова волатильність посилює невизначеність на ринку, що негативно впливає на ділову активність та прийняття управлінських рішень. Протягом останніх декад з метою підтримки цінової стабільності, велика кількість країн що розвиваються перейшли від режиму фіксованого обмінного курсу до забезпечення низької та стабільної інфляції у межах 2-5% на рік. Перехід до іншого монетарного режиму змінив силу дії каналів монетарної трансмісії, зокрема більш значимими за таргетування інфляції є канал процентних ставок та інфляційних очікувань.

У грудні 2016 р. у зв'язку з недостатністю міжнародних резервів для підтримки фіксованого обмінного курсу Національний банк України (НБУ) запровадив інфляційне таргетування з метою подолання наслідків кризи, а саме приборкання стрімкого зростання цін. За ІТ управління обліковою ставкою як основним інструментом монетарної політики здійснюється базуючись на оцінці майбутньої інфляції. Облікова ставка слугує орієнтиром для ринку при ухваленні управлінських рішень щодо структури споживання та заощаджень, а отже судження економічних агентів, розуміння ринком намірів та поточної політики НБУ